

ป่วย อังภากรณ์: ภาพสะท้อนปัญหา สิทธิมนุษยชนในเมืองไทย

ดร.เสน่ห์ จามริก ได้เสนอทัศนะเกี่ยวกับ “แนวทางการศึกษาเรื่องพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” ไว้ว่า

“ปัญหาสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของอารมณ์ร้อนแรง ข้อนี้ใน ตัวเอง ไม่ใช่ของผิดแปลกอะไรนัก ประวัติศาสตร์สิทธิมนุษยชนเอง ไม่เคยเป็นมา โดยปราศจากการต่อสู้และการเสียสละ สังคมใดมีหลัก ขั้นตอนธรรม มีสถาบัน สังคมการเมืองที่อำนวย กระบวนการต่อสู้และ เปลี่ยนแปลงก็อาจจะเป็นไป โดยราบรื่น ในทางตรงกันข้าม สังคม ที่ขาดคุณสมบัติทำนองนี้ ก็มีแนวโน้มร้ายแรงผลักดันให้การเรียกร้องต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพต้องกลายเป็นความ รุนแรงขึ้น และนี่เป็นปัญหา วิกฤติของสังคมโลกที่สาม รวมทั้งสังคมไทย เรา เหตุการณ์อย่างเช่น 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 เป็น ประจักษ์พยานอย่างดีชี้ให้เห็นถึงสภาพปัญหาความรุนแรงถึงขั้นทำลายล้าง และสูญเสียชีวิต เลือดเนื้อ ซึ่งได้อุบัติขึ้นแล้วในบ้านเมืองของเราที่ขึ้นชื่อว่า เป็นเมืองพุทธศาสนา”

“ในสังคมไทยเรา บรรดาคนที่มึนจิตสำนึกเดือดเนื้อร้อนใจถึง ขันกั้นรณรงค์ต่อสู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพจริง ๆ นั้น ยังนับว่ามีอยู่ค่อนข้าง น้อยมาก เป็นเหตุให้ฝ่ายผู้มีอำนาจมักจะประสบความสำเร็จอยู่เสมอ ๆ ที่สามารถบีบ ขวนให้คนส่วนใหญ่พากันเห็นว่าการต่อสู้เรียกร้องสิทธิ เสรีภาพเป็นเรื่องของคนกลุ่มน้อยที่ไม่ประสงค์ต่อชาติบ้านเมือง ปรกฏการณ์ทำนองนี้ ในตัวเองเท่ากับเป็นเครื่องชี้ว่า ยังมีช่องว่าง กว้าง ระหว่างฝ่ายผลักดันเรื่องสิทธิมนุษยชนกับมวลชนส่วนใหญ่”

ดร.ป่วย อังภากรณ์ ได้เคยแสดงความคิดเห็นเรียกร้องสิทธิเสรีภาพจากรัฐบาลเผด็จการจอมพลถนอม โดยแสดงความคิดเห็น ความหวังและความต้องการผ่าน จดหมายนายเข้ม เย็นยิ่ง พอสรุปความได้ว่า “.....ประชาธรรม คือ ธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรมและธรรมเกิดจากประชาชน รวมความว่า อำนาจสูงสุดมาจากธรรมของประชาชนในประเทศ ทั้งหมด..... จุดหมายปลายทาง คือสิทธิเสรีภาพของประชาชนทางการเมือง ซึ่งเราเรียกว่าประชาธรรม..... ประชาธรรมย่อมนำค้ำชูที่ประชาชน ถ้าประชาชนไม่ต้องการประชาธรรมก็ไม่มีทางที่ใครจะหยิบยื่นให้ ฉะนั้นจุดเริ่มต้นและจุดหมายสุดท้าย คือ ประชาชนชาวไทย สิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทย”..... “และถ้ายึดมั่นในประชาธรรมแล้ว ไม่มีวิธีอื่นใด เพื่อให้ได้มาซึ่งประชาธรรม นอกจากสันติวิธี การใช้อาวุธอยู่เชิงุ ประทัดประหารกันเพื่อประชาธรรมนั้น แม้จะสำเร็จ อาจจะได้ผลเพียงชั่วคราวช่วยยาม จะไม่ได้ประชาธรรมถาวร..... สันติวิธีเพื่อประชาธรรมนั้น ต้องตระกะกำลำบาก ต้องมานะอดทนเด็ดเดี่ยว ต้องอาศัยความกล้าหาญมากกว่าผู้ที่ใช้อาวุธ เพราะมีอุปสรรคต้องเผชิญกับอาวุธ..... สรุปความว่าสันติวิธีเป็น วิธีเดียวเพื่อประชาธรรมถาวร คงต้องใช้เวลานาน คงต้องเสียสละ คงต้องกล้าหาญเด็ดเดี่ยว เป็นพิเศษ คงเป็นที่เย้ยหยันของผู้อื่น แต่ถ้ามันในหลักการจริง ความมานะอดทนยอมตามมาเอง”..... “และในที่สุดแล้วความต้องการสองสิ่ง คือ หนึ่งเสรีภาพ เสรีภาพแบบธรรมดาคือ สิ่งหนึ่งคือ สิทธิที่จะได้มีส่วนร่วมในการกำหนดชะตากรรมของสังคม สองสิ่งนี้จริง ๆ แล้วไม่ได้เป็นแนวคิดแบบของตะวันตกแต่ผู้เดียว ในคำสอนของพุทธศาสนามีแนวคิดที่เกี่ยวกับ สังคม เกี่ยวกับความเป็นปึกแผ่นและการมีตัวแทน แต่เราละเลยแนวคิดนี้ แล้วไปคิดว่าการประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ดีเยี่ยมไม่ถึง เราจึงมักคิดว่าเราต้องไปหาเสรีภาพโดยการมีระบบ เผด็จการ”

ในที่นี้เราจะศึกษาถึง “ป่วย อังภากรณ์ : ภาพสะท้อนปัญหาสิทธิมนุษยชนในเมืองไทย” ตามทัศนะของ อ.เสนห์ โดยอาศัยแนวคิดสันติประชาธรรมของ อ.ป่วย เป็นแกนกลางในการ ศึกษา ในอันที่จะสะท้อนรากฐานปัญหาสิทธิมนุษยชนในเมืองไทย

อุสสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้เขียนถึง อ.ป่วย ไว้ว่า “โดยที่คุณป่วยเป็นคนสุภาพ อ่อนน้อมต่อมคน เก็บความรู้สึกไว้ได้ภายในอย่างเก่งมาก ทั้งยังมีกมลเมตตาดีแต่พรายในการพูดการเขียน.....ท่านจึงเป็นที่ยอมรับกันในแทบทุกวงการที่รู้จักท่าน ไม่ว่าจะวงการทหาร วงการคำ วงการวิชาการ..... และในนานาประเทศ”..... “ถ้าคุณป่วยประทับประคองตนอยู่อย่างนี้ โดยที่สังคม ไทยมีทางกระตือรือร้นเรื่อย ๆ จากแนวทางการพัฒนาที่ท่านมีส่วนร่วมตัดสินใจชีวิตของเขาและของบ้านเมืองได้มากขึ้น โดยเขามีความกินดีอยู่ดีขึ้นเรื่อย ๆ..... ท่านก็เห็นจะยังคงเป็น ข้าราชการตัวอย่างอยู่ตลอดไป..... อย่างไม่กลัวเกรงอิทธิพลจากนักการเมือง.....”

แต่การณ์ไม่ได้เป็นเช่นนั้น ด้วยเหตุที่ประเทศไทยปกครองภายใต้ระบอบที่ทหาร กุมอำนาจทางการเมืองมาโดยตลอด และกลไกระบบราชการก็ดูจะรับใช้ประชาชนน้อยกว่า กลุ่มพ่อค่านายทุนผลประโยชน์ ในขณะที่โครงสร้างอำนาจในสังคมไทยก็ยังคงมีลักษณะความสัมพันธ์แบบกลุ่มอุปถัมภ์ค้ำจุนลดหลั่นตามลำดับลงมา พร้อมด้วยการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ของประเทศอกิมาอำนาจและบริษัทข้าม

ชาติ ซึ่งถ้า อ.ปวย เป็นเพียงข้าราชการ พลเรือนที่ซื่อสัตย์ โดยทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นความเหลวแหลกเหล่านี้ สวัสดิภาพชีวิตของ อ.ปวย คงจะไม่ถูกคุกคาม แต่การที่ อ.ปวย กลับแสดงตัวไปในทางที่ขัดขวางการ แสวงผลประโยชน์ ของกลุ่มนี้ พร้อมกับทวงถามถึงความเป็นธรรมด้วยแล้ว การณ์จึงเป็นว่า อ.ปวย กำลัง ทำทนาย ระบบเกือบทั้งหมดทีเดียว ยังผลให้ความยอมรับจากวงการทหารลดน้อยถอยลง เปลี่ยนแปร มาเป็นความไม่ไว้วางใจมากขึ้นทุกที ๆ ในขณะที่ในกลุ่มพ่อค้า นักวิชาการและข้าราชการ ที่อิงผล ประโยชน์ร่วมกันอยู่ ก็เริ่มเห็นว่า อ.ปวย หาใช่พวกคนอีกต่อไปไม่ ดังนั้นถ้ายัง อ.ปวย มีบทบาทที่สูงเด่น ขึ้น ก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องกำจัดให้ออกนอกเส้นทางของพวกเขา ให้ได้

อีกประการหนึ่งคือ สังคมไทยที่ อ.ปวย มีส่วนร่วมอยู่ในการพัฒนาด้วยนั้น ถ้ามันกระตือรือร้นจริงจนถึงจุดที่ประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจชีวิตของพวกเขาและของบ้านเมืองได้อย่างจริงจังแล้ว อ.ปวย ก็คงจะไม่ใช่เป็นหนึ่งในคนกลุ่มน้อยที่ตื่นตัวในการเรียกร้องให้ ได้มาซึ่งสิทธิเสรีภาพและความ เป็นธรรมในสังคม ประชาชนส่วนใหญ่คงจะก้าวขึ้นมาเคียงข้างด้วยเป็นแน่ แต่ในกรณีการพัฒนาเศรษฐกิจ ของประเทศไทยในช่วงนับแต่มีแผนพัฒนาที่ผ่านมามีได้ระบอบเผด็จการซึ่งสิทธิเสรีภาพทางการเมือง ของประชาชนชาวไทย ส่วนใหญ่ต้องถูกห้ามนำไปโดยสิ้นเชิง เมื่อเป็นเช่นนี้การที่จะให้ได้มาซึ่งสิทธิและผล ประโยชน์ อันพึงมีพึงได้ทางเศรษฐกิจย่อมไม่อาจจะเป็นไปได้ ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงต้องผจญ ต่อ ปัญหาความอดอยากขาดแคลน ปัญหาเฉพาะหน้าเกี่ยวกับความอยู่รอดของชีวิต แล้วใครเล่า ที่จะหัน ได้คำนึงถึงการเรียกร้องทวงถามให้ได้มาซึ่งสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิทางการเมือง อันสิ่งที่ถูกเรียกว่า ความสำเร็จหรือการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

โดยรากฐานแล้วเป็นเรื่องของการ อาศัยอำนาจรัฐกำราบคุกคามเสรีภาพของมวลชนส่วนใหญ่ให้ตกเป็นเบี้ยล่างของกลุ่มชนส่วนน้อย เมื่อมองออกเช่นนี้ก็พอจะประมวลได้ว่า ช่องว่างทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอันปรากฏภาพออกมาเป็นปัญหา ความไม่ทัดเทียม การว่างงานและความยากจนนั้น โดยแท้จริง แล้วก็มิรากฐานมาจากปัญหาช่องว่าง ทางการเมืองนั่นเอง ภายใต้เผด็จการอันยาวนาน การรวมตัวและจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจการเงิน เป็นสิทธิอันชอบธรรม แต่การรวมตัวจัดตั้งของกลุ่มมวลชนผู้เสียเปรียบเป็นสิ่งพึงสักระกั้น และเวลาเพียง สามปีจาก 2516-2519 ก็เป็นเวลาอันแสนสั้นเกินกว่าจะทำให้กลุ่มมวลชนเหล่านี้ได้รับการศึกษาเรียนรู้ถึง คุณค่าและสิทธิอันพึงมีพึงปกป้องของตน ในอันที่จะได้รู้เท่าทันเล่ห์กลเม็ดของกลุ่มผู้มีอำนาจที่จะให้ร้าย บ้ายสีให้เห็นว่า กลุ่มผู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพนั้นคือ ผู้ประสงคร้ายต่อบ้านเมืองซึ่ง ดร.ปวย อึ้งภากรณ์ ก็เป็นหนึ่งในคนกลุ่มน้อยนั้นด้วย

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการแสดงตัวอย่างเด่นชัดของ อ.ปวย ทำให้ความยอมรับจากวงการ ทหาร-พ่อค้า-นักวิชาการและข้าราชการที่ลุ่มหลงในอำนาจและผลประโยชน์ ได้เปลี่ยนแปลงเป็นความไม่ไว้วางใจ อันนำมาซึ่งการแสวงหาทางกำจัด อ.ปวย ตลอดจนมา ซึ่งแน่นอนถ้าเมื่อใดมีช่องทางที่จะให้ร้ายบาย สี อ.ปวย ให้ดูเลวร้ายปรากฏแก่สายตาของสาธารณชนได้ย่อมไม่มีการละเว้นแน่ อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้เขียนถึง อ.ปวย ใน "ปวยอึ้งภากรณ์: ผู้ใหญ่ที่ไม่กะล่อน" ว่า ความผิดพลาดอันแรกของคุณ

ป่วย คือการไปเยี่ยมคุณหลวง ประดิษฐ์มนูธรรม (ท่านปรีดี พนมยงค์) เกือบจะเรียกได้ว่าในทันทีที่ท่านผู้นั้นออกมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน..... เราต้องไม่ลืมว่าเวลานั้นจีนแผ่นดินใหญ่มีสภาพน่าสะทึงกลัวขนาดไหน ในสายตาของผู้มีอำนาจไทย แม้จนในวงการผู้มีอำนาจของสหรัฐ ซึ่งเป็นผู้พิทักษ์รักษามลประโยชน์ร่วมอยู่อย่างใกล้ชิดกับผู้คุมบังเหียนฝ่ายไทย ยิ่งคุณหลวงประดิษฐ์ ด้วยแล้ว หลายคนเห็นเป็นตัวประกันต่อองค์พระประมุขโดยตรง โยงไปถึงกรณีสวรรคตโยงไปถึงความเป็นคอมมิวนิสต์และความเลวร้ายต่าง ๆ อันจะสรรหามาใส่โคลด์.....” และอีก ครั้งหนึ่งที่เขียนถึง อ.ป่วย อ.สุลักษณ์ก็ยังคงกล่าวถึงประเด็นนี้ว่า “.....นี่สิ เป็นข้อกักขาใหญ่ อันใคร ๆ ต้องการคำตอบ โดยที่คุณป่วยเป็นคนแรกเสียด้วยที่ยกย่องและไปมาหาสู่กับท่าน ผู้นั้นถึงปารีส แล้วมีหน้า คุณป่วยยังมีที่ท่าว่าจะยึดหัวหาดธรรมศาสตร์เป็นเวทีต่อกรกับทหารและขบวนการศึกษินเสียอีก รวากับว่าองค์การเสรีไทยจะฟื้นคืนชีพมาอีกหรืออย่างไรกัน”

และเมื่อ อ.ป่วย เข้ามารับตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี 2518 นั้นกำลังเป็นช่วงที่ฝ่ายขวาจัดกำลังรุกกระหน่ำขบวนการนิสิตนักศึกษา กรรมกร ชาวนาและ พลังประชาธิปไตยอย่างหนัก คงจะจำกันได้ว่าเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2518 นั้นถึงขนาดที่“กระหิงแดง” บุกรเข้าเผาทำลายจนถึงขั้นว่าปล้นทรัพย์ของธรรมศาสตร์เลยทีเดียวได้ ประกอบกับ สถานการณ์ภายนอกประเทศในช่วงระยะเวลานั้น อเมริกาเริ่มส่งอาวุธในสงครามเวียดนาม ดังนั้นการจะปลุกผีคอมมิวนิสต์ขึ้นมาข่มขวัญมวลชนส่วนใหญ่จึงไม่ใช่เรื่องยากเลย และใน ที่สุดกลุ่มผู้มีอำนาจก็กระทำการสำเร็จ มวลชนส่วนใหญ่ถูกชี้ชวนให้เห็นว่า นักศึกษาประชาชน ที่กำลังประท้วงการกลับมาของจอมพลถนอมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นคอมมิวนิสต์ด้วย การยกเอาสถาบันสูงสุดของประเทศเข้ามาเกี่ยวพันด้วย และ อ.ป่วย ก็ถูกกล่าวหาว่า เป็นบุคคล ผู้อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษา ถูกเรียกว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นบุคคลอันตรายต่อชาติ จนถึงที่สุดต้องลี้ภัยออกนอกประเทศที่เคยได้ทุ่มเทกำลัง ความสามารถสติปัญญาด้วยความซื่อสัตย์ให้แก่การพัฒนาประเทศ ด้วยความมุ่งหวังที่จะเห็นชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชาติส่วนใหญ่ตลอดมา

กรณีของ ดร.ป่วย อังภากรณ์ ก็กับการเกิดขึ้นของเหตุการณ์รุนแรง 6 ตุลาคม 2519 สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างที่มีอยู่อย่างมากระหว่างผู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพกับมวลชนส่วนใหญ่ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการศึกษา การเรียนรู้ ที่จะนำไปสู่ความเข้าใจเรื่องสิทธิเสรีภาพของตนอุดมการณ์ประชาธิปไตยยังไม่ได้ฝังรากลึกลงในสังคมไทย ประชาชนเคยชินกับสภาพสังคม ที่ดูเหมือนว่ามีสิทธิเสรีภาพภายใต้เผด็จการมากกว่ากับสภาพสังคมที่ดูผันผวนวุ่นวายในช่วงหลัง 14 ตุลาคม 2516 โอกาสที่ประชาชนจะได้เรียนรู้ถึงวิถีทางการเมืองภายใต้ระบอบ ประชาธิปไตยมีน้อยเกินไป หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 มีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเพียงไม่กี่ชุด และแต่ละชุดก็อยู่ได้เพียงช่วงสั้น ๆ การปกครองส่วนใหญ่อยู่ภายใต้ เผด็จการทหารมากกว่า สภาพสังคมการเมืองที่มีพัฒนาการมาเช่นนี้เองที่ทำให้กลุ่มผู้มีอำนาจ ในสังคมสามารถอาศัยช่องว่างดังกล่าว ย้ายผลักดันให้การเรียกร้องต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพต้องกลับกลายเป็นความรุนแรง ถ้าปราศจากช่องว่างนี้ ถ้าประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็น เช่น อ.ป่วย ที่ยึดมั่นในหลักการของประชาธิปไตยโดยสันติวิธี ที่ถึงแม้จะต้องใช้เวลานานต้องเสียสละและอาศัย

ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ยอมตกระกำลำบาก เพื่อให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตย โดยถาวรแล้ว สวัสดิภาพชีวิตของ อ.ป่วย ย่อมไม่ถูกคุกคามเป็นแน่

ถ้าหากคนเราเกิดมาเป็นเสรีและเสมอเท่าเทียมกันจริงดังปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่กำหนดโดยสหประชาชาติ อันประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่ลงนามยอมรับในหลักการนี้ ที่ว่า "มนุษย์ทั้งปวงเกิดมาเป็นเสรีและเสมอเท่าเทียมกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ ต่างได้การประทานมาซึ่งเหตุผลและมโนธรรมและพึงปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ" แล้วปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนคงจะไม่เกิดขึ้น แต่ในความเป็นจริงสำหรับในสังคมอันเต็มไปด้วยช่องว่างห่างไกลระหว่างคนมีคนจน คนเข้มแข็งคนอ่อนแอ และมนุษย์เองก็อาศัยช่องว่างนี้ในการชูตริศเอาต์เอาเปรียบแทนที่จะเกื้อกูลกัน ยิ่งในประเทศไทยอันได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธศาสนาด้วยแล้ว นับเป็นกาลสมควรที่จะทบทวนกันได้แล้วว่า พุทธศาสนาอันเป็นหลักธรรมอุดมการณ์ที่อยู่ในสังคมไทยมาช้านาน ได้ถูกละเลยไปแล้วใช่หรือไม่ ?

สำหรับก๊อแก้ว อ.ป่วยแล้ว เราจะยังคงปล่อยให้บุคคลผู้เป็นทรัพยากรอันมีค่าของสังคมไทยต้องถูกทำลายไปอีกสักเท่าใด เราได้สูญเสียท่านสิทธิพร กฤดากร ท่านปรีดี พนมยงค์ และ อ.ป่วยที่ต้องลี้ภัยไปต่างแดน ถึงเวลาแล้วหรือยังที่เราจะต้องปกป้องทรัพยากรอันมีค่าเช่นนี้ของสังคม ซึ่งแน่นอนไม่ใช่หมายความว่าเรามีเพียงสามท่านที่กล่าวอ้างมาเท่านั้น ก้าวต่อไปในอนาคตย่อมมีบุคคลเช่นนี้ปรากฏแก่สังคมและถึงวันนี้เวลานี้เป็นกาลอันสมควรแล้วที่อนุชนรุ่นหลังจะเข้ามาสละเปลี่ยนแบกภาระของสังคมและมวลมนุษยชาติสืบแทนจาก อ.ป่วยซึ่งได้กระทำมาอย่างเต็มที่แล้ว

คณะผู้จัดงาน "คิดถึง อ.ป่วย : มีนาคม 2528"